

АВІФАУНІСТИЧНІ ЗНАХІДКИ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ У 2018–2021 рр.

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННЦ «Інститут біології та медицини», Канівський природний заповідник; вул. Шевченка, 108, м. Канів, Черкаська обл., 19003, Україна

National Taras Shevchenko University of Kyiv, Institute of Biology and Medicine, Kaniv Nature Reserve; Shevchenko str. 108, Kaniv, 19003, Ukraine

✉ В.М. Грищенко (V.N. Grishchenko), e-mail: aetos.ua@gmail.com

🔗 Vitaly Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-0872-3444>;

🔗 Eugenia Yablonovska-Grishchenko <https://orcid.org/0000-0002-2594-4943>

Avifaunistic records in various parts of Ukraine in 2018–2021. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 10. 2022. - Data about 16 rare and insufficiently known bird species are presented. They were collected during expeditions in 18 administrative regions of the country. 12 from these species are listed in the Red Book of Ukraine (2009). [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, rare species, breeding.

Представлені дані по 16 видах птахів, зібрані під час експедицій у 18 областях країни. 12 із цих видів занесені до Червоної книги України (2009).

Ключові слова: фауна, поширення, рідкісний вид, гніздування.

Продовжуємо публікацію даних по рідкісних та маловивчених видах птахів, зібраних попутно під час експедицій протягом попередніх 4 років. Передусім це були експедиції по моніторингу популяції білого лелеки (*Ciconia ciconia*), які проводилися щороку в червні – липні (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2020). До даного повідомлення увійшла інформація про зустрічі 16 видів у 18 областях. 12 із цих видів занесені до Червоної книги України (2009). Назви районів подано відповідно до нового адміністративно-територіального поділу, введенного у 2021 р., але для кращого орієнтування читачів у дужках наводяться і старі назви районів. Якщо назва району не змінилася, вона вказується лише раз. Дані про знахідки рідкісних видів у Канівському природному заповіднику та його околицях будуть опубліковані окремо.

Рожевий пелікан (*Pelecanus onocrotalus*). 29.06.2018 р. і 29.06.2019 р. скупчення близько 200 рожевих пеліканів полювали на рибу у верхній частині лиману Сосик біля с. Василівка Миколаївського (Березанського) району Миколаївської області (фото 1).

29.06.2019 р. 14 птахів пролетіли в напрямку Каржинської затоки Чорного моря неподалік від с. Приморське Скадовського району Херсонської області.

Фото 1. Рожеві пелікани. Лиман Сосик біля с. Василівка Миколаївської обл., 29.06.2018 р. Тут і далі фото В.М. Грищенка.

Photo 1. White Pelicans in Mykolayiv region.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). 4.08.2019 р. дорослий птах спостерігався над полем із лушеною стернею неподалік від с. Білоусівка Вознесенського району Миколаївської області.

9.07.2021 р. чорний лелека кружляв над с. Боденьки Вишгородського району Київської області.

10.07.2021 р. один птах відмічений у заплаві Десни північніше с. Золотинка Чернігівського району Чернігівської області.

12.07.2021 р. два чорних лелеки поодиноці з інтервалом у 10 хвилин пролетіли на північний схід над полями біля с. Степок Білоцерківського району Київської області.

13.07.2021 р. один птах пролетів над дорогою на південний схід від с. Дерть Сарненського (Рокитнівського) району Рівненської області.

14.07.2021 р. три птахи пролетіли над луками біля р. Стир в околицях смт Колки Луцького (Маневицького) району Волинської області.

20.07.2021 р. чорний лелека літав над околицею с. Городище Новгород-Сіверського (Коропського) району Чернігівської області.

20.07.2021 р. один птах пролетів над лісом між селами Вовчик і Козацьке Конотопського району Сумської області. Чорні лелеки регулярно гніздяться в цьому лісовому масиві (Грищенко, 1999, 2002).

Сіра гуска (*Anser anser*). 23.07.2018 р. зграя із 5 птахів пролетіла вверх по течії р. Коломак біля с. Василівка Полтавського району Полтавської області.

Степовий канюк (*Buteo rufinus*). 27.06.2020 р. один птах відмічений над полем біля ур. Рацинська дача (Вознесенський район Миколаївської області).

21.06.2021 р. степовий канюк кружляв над балкою північніше с. Митниця Звенигородського (Шполянського) району Черкаської області.

27.06.2021 р. один птах сидів на дереві біля дороги на захід від с. Нечаяне Миколаївського району Миколаївської області.

28.06.2021 р. три особини відмічені в Долині Курганів південніше с. Іванівка Скадовського (Голопристанського) району Херсонської області.

29.06.2021 р. один птах кружляв над полем на захід від с. Новоандріївка Пологівського (Оріхівського) району Запорізької області.

30.07.2021 р. три степових канюки (поодинокі) відмічені на полях в околицях сіл Бесарабка та Українка Миколаївського (Березанського) району Миколаївської області.

Чорний шуліка (*Milvus migrans*). 28.06.2018 р. поодинокі птахи тричі спостерігалися в межах Миколаївської області: у двох місцях західніше смт Єланець і на луках Південного Бугу біля с. Яструбинове Вознесенського району. Вечором того ж дня бачили чорного шуліку, який пив воду з калюжі на дорозі західніше с. Михайлопіль Березівського (Іванівського) району Одеської області.

17.06.2019 р. пара шулік шукала поживу, літаючи над дорогою та прилеглими полями на схід від с. Олександрівка Новоукраїнського (Маловісківського) району Кіровоградської області.

4.08.2019 р. поодинокі птахи неодноразово зустрічалися в різних місцях по дорозі з Миколаєва до Умані: біля с. Панкратове Первомайського (Арбузинського) району Миколаївської області, поблизу с. Капітанка Голованівського району Кіровоградської області, над р. Ятрань південніше с. Ладжинка Уманського району Черкаської області.

10.07.2020 р. шуліка поїдав збиту лисицю (*Vulpes vulpes*) на дорозі східніше м. Узин Білоцерківського району Київської області.

20.06.2021 р. 6 шулік кружляли над ставком рибгоспу між селами Степок і Кислівка Білоцерківського (Таращанського) району Київської області.

26.06.2021 р. пара шулік кружляла над полем на захід від с. Генівка Первомайського району Миколаївської області.

10.07.2021 р. – пара шулік у заплаві Десни північніше с. Золотинка Чернігівського району Чернігівської області.

20.07.2021 р. – пара шулік у долині Десни біля с. Велике Устя Корюківського (Сосницького) району Чернігівської області. Тут ці птахи відмічаються регулярно (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017; Костюшин и др., 2020).

20.07.2021 р. – пара шулік у заплаві Десни в околицях с. Оболоння Новгород-Сіверського (Коропського) району Чернігівської області.

Зустрічі поодиноких птахів:

17.07.2018 р. і 13.07.2020 р. – південніше смт Любар Житомирської області;

16.06.2019 р. – над дорогою неподалік від с. Михайлівка Гайсинського району Вінницької області;

28.06.2019 р. – біля ур. Радинська дача (Вознесенський район Миколаївської області);

29.06.2019 р. – неподалік від смт Антонівка в околицях Херсона;

1.07.2019 р. – над с. Личкове Новомосковського (Магдалинівського) району Дніпропетровської області;

6.07.2019 р. – неподалік від с. Свобода Броварського (Згурівського) району Київської області;

26.06.2020 р. – над полем південніше с. Пішки Черкаського (Корсунь-Шевченківського) району Черкаської області;

29.06.2020 р. – над дорогою на околиці с. Щербаки Оріхівського району Запорізької області;

30.06.2020 р. – над дорогою північніше с. Голубівка Новомосковського району Дніпропетровської області;

4.07.2020 р. – в околицях м. Умань (Черкаська область);

14.07.2020 р. – над північною околицею м. Андрушівка Житомирської області;

19.07.2020 р. – біля с. Кочубеївка Полтавського (Чутівського) району Полтавської області;

19.06.2021 р. – над полями між селами Яхни та Михайлівка Обухівського (Миронівського) району Київської області;

20.06.2021 р. – біля південної околиці с. Бовкун Білоцерківського (Таращанського) району Київської області;

20.06.2021 р. – над с. Кирдани Білоцерківського (Таращанського) району Київської області;

20.06.2021 р. – над дорогою на схід від с. Кривець Білоцерківського (Ставищенського) району Київської області;

21.06.2021 р. – над дорогою на схід від с. Лозуватка Звенигородського (Шполянського) району Черкаської області;

21.06.2021 р. – над с. Носачів Черкаського (Смілянського) району Черкаської області;

21.06.2021 р. – над с. Дмитрівка Кропивницького (Знам'янського) району Кіровоградської області;

26.06.2021 р. – над дорогою північніше с. Малосолоне Вознесенського району Миколаївської області;

26.06.2021 р. – над дорогою біля с. Троїцьке Одеського (Любашівського) району Одеської області;

26.06.2021 р. – над полем на схід від с. Знам'янка Березівського (Іванівського) району Одеської області;

29.06.2021 р. – над дорогою на північний схід від с. Новобогданівка Мелітопольського району Запорізької області;

30.06.2021 р. – над долиною р. Оріль біля с. Семенівка Красноградського (Зачепилівського) району Харківської області;

30.06.2021 р. – над долиною р. Оріль південніше с. Займанка Красноградського (Зачепилівського) району Харківської області;

3–4.07.2021 р. – над долиною р. Супій біля с. Ташань Бориспільського (Переяславського) району Київської області;

20.07.2021 р. – біля західної околиці м. Кролевець на Сумщині;

27.07.2021 р. – над полем біля околиці с. Бесарабка Миколаївського (Безрезанського) району Миколаївської області.

Лучний лунь (*Circus pygargus*). 15.06.2019 р. самець літав біля ставка на схід від с. Кирдани Білоцерківського (Тарашанського) району Київської області. Про зустрічі лучних лунів у гніздовий період у Тарашанському районі в літературі є лише одна згадка – 5.08.2007 р. біля с. Велика Вовнянка (Костюшин, Домашевский, 2013).

6.07.2019 р. пара полювала на болотах у долині р. Супій між смт Згурівка та с. Усівка Броварського (Згурівського) району Київської області. Цю ділянку можна вважати постійним місцем гніздування лучних лунів. Тут ми спостерігали самця 4.06.2017 р. (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2017).

Ще одна постійна гніздова територія лучного луна знаходиться в долині Супою між с. Ташань Переяславського району та с. Капустинці Яготинського району Київської області (зараз Бориспільський район). Тут ми бачили самця 7.07.2019 р. Лучні луні відмічалися в цьому місці неодноразово й раніше (Костюшин, Домашевский, 2013; Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2018).

12.07.2020 р. – самець над полем біля с. Тейсарів Стрийського (Жидачівського) району Львівської області.

13.07.2020 р. – самець над дорогою на захід від с. Биківці Кременецького (Шумського) району Тернопільської області.

20.06.2021 р. – самець біля західної околиці с. Ясенівка Білоцерківського (Ставищенського) району Київської області.

27.06.2021 р. – самець біля західної околиці с. Велика Кардашинка Скадовського (Голопристанського) району Херсонської області.

29.06.2021 р. – самець над полем південніше с. Омельник Пологівського (Оріхівського) району Запорізької області.

30.06.2021 р. самця бачили над полем на південний схід від с. Березнівка Полтавського (Кобеляцького) району Полтавської області.

Фото 2. Орел-карлик світлої морфи. Балка між селами Нововолодимирівка та Велика Солона Миколаївської обл., 26.06.2021 р.

Photo 2. Booted Eagle in Mykolayiv region.

4.07.2021 р. самець літав над полем біля околиці с. Карпилівка Лубенського району Полтавської області.

14.07.2021 р. самка літала над болотами в околицях смт Олесько Золочівського (Буського) району Львівської області.

14.07.2021 р. самку спостерігали над долиною р. Західний Буг біля с. Ланерівка Золочівського (Буського) району Львівської області.

20.07.2021 р. самець відмічений на луках Сейму біля західної околиці с. Мутин Конотопського (Кролевецького) району Сумської області. Тут лучні луки відмічалися й раніше (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2017; Костюшин и др., 2020).

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). 20.07.2021 р. дорослий орлан спостерігався в долині Десни біля с. Оболоння Новгород-Сіверського (Коропського) району Чернігівської області. Птах вилетів із лісу західніше села, зробив дугу над луками й полетів уверх по течії річки.

Малий підорлик (*Aquila pomarina*). 13.07.2020 р. один птах кружляв над полем західніше с. Старий Збараж Тернопільського (Збарзького) району Тернопільської області.

14.07.2021 р. одного птаха бачили біля с. Муравище Луцького (Маневицького) району Волинської області.

19.07.2021 малий підорлик кружляв над перелісками на північний схід від с. Держанівка Ніжинського (Носівського) району Чернігівської області.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). 1.07.2018 р. пара птахів світлої морфи спостерігалась у заплаві Орелі між селами Семенівка й Сомівка Красноградського (Зачепилівського) району Харківської області.

22.06.2019 р. птах темної морфи відмічений над полями південніше с. Козацьке Звенигородського району Черкаської області.

20.06.2021 р. птах світлої морфи кружляв над полями західніше с. Червоний Кут Уманського (Жашківського) району Черкаської області.

26.06.2021 р. птах світлої морфи літав над балкою між селами Нововолодимирівка та Велика Солона Вознесенського (Єланецького) району Миколаївської області (фото 2).

26.06.2021 р. птаха світлої морфи бачили над р. Південний Буг вище мосту біля с. Іванівка Первомайського району Миколаївської області.

Сірий журавель (*Grus grus*). Вранці 14.07.2021 р. крики поодиноких птахів відмічені в заплаві р. Стир в околицях смт Колки Луцького (Маневицького) району Волинської області.

22.07.2021 р. крики поодиноких журавлів чули в кількох місцях на Ворсклі в околицях смт Опішня та в пониззі р. Мерла біля сіл Дем'янівка та Мала

Фото 3. Колонія жовтоногих мартинів. Озеро Великий Кудачек біля с. Охматів Черкаської обл., 20.06.2021 р.

Photo 3. Colony of Caspian Gulls on a lake in Cherkasy region.

Фото 4. Пара голубів-синяків, що загіздилась у порожнині бетонного стовпа ЛЕП. Околиці с. Червонопілля Кіровоградської обл., 26.06.2021 р.

Photo 4. A pair of Stock Doves nested in the cavity of the concrete pole of a power line in Kirovograd region.

Рублівка Полтавського (Котелевського) району Полтавської області. Два журавлі пролетіли над болотами в долині Мерли західніше с. Рублівка.

Жовтоногий мартин (*Larus cachinnans*). Вид, який розселяється на внутрішніх водоймах України. 20.06.2021 р. виявили колонію з 25–30 пар на невеликому острівці на оз. Великий Кудачек біля с. Охматів Уманського (Жашківського) району Черкаської області (фото 3). Окрім дорослих птахів, у ній були і пташенята середнього віку. Там же тримався з десяток великих бакланів (*Phalacrocorax carbo*).

Лучний дерихвіст (*Glareola pratincola*). 28.06.2020 р. пару птахів зустріли серед рисових чеків біля с. Приморське Скадовського району Херсонської області.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). Екологічна форма, що освоїла для гніздування порожнини в бетонних стовпах електроліній, продовжує розселятися по території України (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2019). Вона вже проникла у Степову зону, поселення синяків на ЛЕП з'явилися і в По-

ліссі, де поширена «нормальна» форма цього голуба, яка влаштовує гнізда в дуплах дерев. У 2018–2021 рр. ми знайшли кілька нових місць гніздування в 4 областях.

23.07.2018 р. виявлене велике поселення синяків на електролініях між селами Клепали – Дяківка – Піски Конотопського (Буринського) району Сумської області. Загалом тут трималося 15 пар. 21.07.2021 р. 5 особин ми спостерігали неподалік від цього місця – на ЛЕП біля с. Ігорівка.

21.06.2021 р. синяк сидів біля придатного для гніздування стовпа на електролінії вздовж дороги між селами Костянтинівка й Мартоноша Новоукраїнського (Новомиргородського) району Кіровоградської області.

26.06.2021 р. виявлене поселення мінімум із 3 пар на електролінії біля с. Червонопілля Кропивницького (Бобринецького) району Кіровоградської області. Пара поселилася в одному із стовпів (фото 4). До нього проявляла інтерес також інша пара, самець її відганяв (фото 5). Трохи далі на дротах біля стовпа сидів ще один голуб. У цьому місці синяки з'явилися лише у 2021 р. Тут знаходиться одна з наших постійних моніторингових ділянок по білому лелеці, де ми проводимо щорічні спостереження з 2009 р. Раніше ці голуби тут не відмічалися.

30.06.2021 р. поселення з 3–4 пар виявлене на ЛЕП вздовж каналу «Дніпро – Донбас» біля с. Лиманівка Красноградського (Зачепилівського)

Фото 5. Самець голуба-синяка відганяє пару конкурентів. Околиці с. Червонопілля Кіровоградської обл., 26.06.2021 р.

Photo 5. The male Stock Dove chases away the competitive pair.

району Харківської області. Одного птаха бачили неподалік – на дорозі біля с. Сомівка того ж району.

10.07.2021 р. голуб-синяк на стовпі ЛЕП відмічений біля дороги західніше с. Петруші Чернігівського (Ріпкинського) району Чернігівської області. Ця знахідка вже в межах Полісся. У цих місцях ми проводили дослідження у 2020 р. і синяків на електролініях не спостерігали (див. Костюшин и др., 2020).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). 20.07.2020 р. на луках у долині Псла біля с. Білоцерківка Миргородського (Великобагачанського) району Полтавської області тримався виводок із 3 молодих птахів. Це постійне місце гніздування, сиворакші відмічалися нами тут уже неодноразово (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2013).

Звичайна горихвістка (*Phoenicurus phoenicurus*). Вид, розповсюджений в Україні широко, але спорадично. 9.07.2021 р. самця спостерігали в с. Морівськ Чернігівського (Козелецького) району Чернігівської області.

Вусата синиця (*Panurus biarmicus*). Вид, розповсюджений в Україні широко, але спорадично. 4.07.2020 р. спостерігали виводок із 6 молодих птахів у заростях очерету й рогозу на р. Рось біля с. Чайки Обухівського (Богуславського) району Київської області.

ЛІТЕРАТУРА

- Грищенко В.М. (1999): Рідкісні види птахів Мутинського заказника та його околиць (Сумська область). - Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку). Канів. 110-111.
- Грищенко В.Н. (2002): Матеріали по орнітофауна Сумского Посеймья. - Авіфауна України. 2: 1-8.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2013): Нові дані по рідкісних і маловивчених видах птахів Лісостепу та Полісся України. - Беркут. 22 (2): 85-89.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2017): Авіфауністичні спостереження в Лівобережній Україні у 2014–2017 рр. - Авіфауна України. 8: 21-24.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2018): Спостереження за рідкісними та маловивченими видами птахів у Середньому Придніпров'ї у 2016–2018 рр. - Беркут. 27 (1): 39-44.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2019): Знахідки поселень голуба-синяка (*Columba oenas*) на електролініях в Україні у 2009–2018 рр. - Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. К. 3: 99-101.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2020): Моніторинг популяції білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні в 1992–2019 рр. - Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні. Т. 2. Тваринний світ. Чернівці: Друк Арт. 62-70.
- Костюшин В.А., Грищенко В.Н., Яблоновская-Грищенко Е.Д. (2020): Новые данные по распространению редких и малоизученных видов птиц на северо-востоке Украины. - Беркут. 29 (1-2): 47-61.
- Костюшин В.А., Домашевский С.В. (2013): Гнездовая численность лугового луня (*Circus pygargus*) в Киевской области. - Беркут. 22 (2): 104-106.
- Червона книга України. Тваринний світ / Під ред. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 1-624.